

No 14 (14) (2017)

P.2

The scientific heritage

(Budapest, Hungary)

The journal is registered and published in Hungary.

The journal publishes scientific studies, reports and reports about achievements in different scientific fields. Journal is published in English, Hungarian, Polish, Russian, Ukrainian, German and French.

Articles are accepted each month. Frequency: 12 issues per year.

Format - A4

ISSN 9215 — 0365

All articles are reviewed

Free access to the electronic version of journal

Edition of journal does not carry responsibility for the materials published in a journal. Sending the article to the editorial the author confirms it's uniqueness and takes full responsibility for possible consequences for breaking copyright laws

Chief editor: Biro Krisztian

Managing editor: Khavash Bernat

- Gridchina Olga - Ph.D., Head of the Department of Industrial Management and Logistics (Moscow, Russian Federation)
- Singula Aleksandra - Professor, Department of Organization and Management at the University of Zagreb (Zagreb, Croatia)
- Bogdanov Dmitrij - Ph.D., candidate of pedagogical sciences, managing the laboratory (Kiev, Ukraine)
- Chukurov Valeriy - Doctor of Biological Sciences, Head of the Department of Biochemistry of the Faculty of Physics, Mathematics and Natural Sciences (Minsk, Republic of Belarus)
- Torok Dezso - Doctor of Chemistry, professor, Head of the Department of Organic Chemistry (Budapest, Hungary)
- Filipiak Pawel - doctor of political sciences, pro-rector on a management by a property complex and to the public relations (Gdansk, Poland)
- Flater Karl - Doctor of legal sciences, managing the department of theory and history of the state and legal (Koln, Germany)
- Yakushev Vasilii - Candidate of engineering sciences, associate professor of department of higher mathematics (Moscow, Russian Federation)
- Bence Orban - Doctor of sociological sciences, professor of department of philosophy of religion and religious studies (Miskolc, Hungary)
- Feld Ella - Doctor of historical sciences, managing the department of historical informatics, scientific leader of Center of economic history historical faculty (Dresden, Germany)
- Owczarek Zbigniew - Doctor of philological sciences (Warsaw, Poland)
- Shashkov Oleg - Candidate of economic sciences, associate professor of department (St. Petersburg, Russian Federation)

«The scientific heritage»

Editorial board address: Budapest, Kossuth Lajos utca 84,1204

E-mail: public@tsh-journal.com

Web: www.tsh-journal.com

CONTENT

JURIDICAL SCIENCES

Akhtyrskaya N.
QUESTION OF DETERMINATION OF THE
CENTRAL BODY OF INTERNATIONAL
COOPERATION AT CRIMINAL
PROCEEDINGS 3

Tomas J.
TACTICS OF DOCTORS AT
INVESTIGATION OF CULTURAL
VALUES 8

Knyshe V.V.
THEORETICAL AND LEGAL STUDY OF
PECULIARITIES LEGAL CONSOLIDATION
OF POSITIVE AND NEGATIVE
CONSTITUTIONAL AND LEGAL
RESPONSIBILITY 11

Koroleva S.V., Koryachentsova S.I.
THE FEATURES OF THE ATTORNEY
VERIFICATION MEASURES TO IDENTIFY
THE "GRAY" WAGES..... 14

Maksimtsseva N.
CERTAIN ASPECTS OF FUNCTIONAL AND
LEGAL PROVISION FOR PUBLIC
ADMINISTRATION IN THE FIELD OF
SUBSOIL USE, RENEWAL AND
PROTECTION 20

Rubtsov M.V.
PROBLEMS OF DIFFERENTIATION OF
STATE SERVICES AND STATE FUNCTIONS
IN THE ORGANIZATION OF PROVIDING
STATE AND MUNICIPAL SERVICES IN
RUSSIA 25

PEDAGOGICAL SCIENCES

Broslovskaya G.M.
ESSENCE AND STRUCTURE OF FUTURE
MATHEMATICS AND PHYSICS TEACHERS'
INSTRUMENTAL COMPETENCES 29

Vasnenko N.A.
PRACTICAL ASPECTS OF THE
FORMATION OF BASIC COMPETENCIES
OF ACCOUNTANTS WITH ACCOUNTING
AND ADMINISTRATION IN HIGHER
EDUCATIONAL STAFF 32

Voytovych O.P.
MEANS OF FORMING TECHNOLOGICAL
COMPETENCE OF FUTURE
ENVIRONMENTALISTS IN THE STUDY OF
THE BASES OF PRODUCTION
TECHNOLOGIES 38

Grytsuk M., Chornenka Z., Biduchak A.
LECTURE AS THE BASIS OF TEACHING IN
HIGH SCHOOL 43

Dudka I.V., Dudka T.V.
FORMATION OF CLINICAL THINKING AS
ONE OF THE BASIS FOR THE FORMATION
OF FUTURE DOCTORS 47

PHILOLOGICAL SCIENCES

Naumenko L.P.
MODELLING OF MENTAL STRUCTURE OF
THE CONCEPT "COMPETITION" (ON THE
MATERIAL OF ENGLISH INTERNET
SITES)..... 50

Nykyforuk T.
ABOUT THE FORM OF S.
VOROBKEVYCH'S POETRY IN THE
SECOND PERIOD OF HIS CREATIVITY
(1867-1875) 55

Yahyaeva Z.I.
THE DIALECTIC OF CHILDHOOD AND
BEGINNING TO GAIN A REALISTIC
AUTOBIOGRAPHICAL PROSE
S.SCHIPACHEVA 60

POLITICAL SCIENCES

Medovkina L.Y.
INFORMATIVE POLICY OF THE UNITED
STATES UNDER B. CLINTON 63

ЛЕКЦІЯ ЯК ОСНОВА НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ.

Чорненька Ж.А.*ВДНЗУ «Буковинський державний медичний університет» к.мед.н.,
асистентка кафедри соціальної медицини і ОЗО***Грицюк М.І.***ВДНЗУ «Буковинський державний медичний університет» к.мед.н., доцент,
завідувач кафедри соціальної медицини і ОЗО***Бідучак А.С.***ВДНЗУ «Буковинський державний медичний університет» к.мед.н., асистентка кафедри соціальної
медицини і ОЗО*

LECTURE AS THE BASIS OF TEACHING IN HIGH SCHOOL

Grytsuk M.*Higher State Educational Establishment of Ukraine «Bukovinian State Medical University»,
associate professor,
Department of Social Medicine and Health Care Organization***Chornenka Z.***Higher State Educational Establishment of Ukraine «Bukovinian State Medical University»,
Ph.D., assistant,
Department of Social Medicine and Health Care Organization***Biduchak A.***Higher State Educational Establishment of Ukraine «Bukovinian State Medical University»,
Ph.D., assistant,
Department of Social Medicine and Health Care Organization***Анотація**

Лекція - головна інформаційна магістраль у навчальному процесі вищої школи, що сприяє засвоєнню системи знань із спеціальності, формує широкий професійний кругозір і загальну культуру, школа наукового мислення. Студенти оволодівають сучасною наукою, її методами, проникають у глибини її основних проблем, у логіку й методологію її розвитку; пізнають життєвий потенціал, входять у лабораторію наукового мислення викладача.

Abstract

Lecture is the main informational highway in the educational process of the higher school, which helps to assimilate the system of knowledge in the specialty, forms a wide professional outlook and general culture, a school of scientific thinking. Students acquire modern science, its methods, penetrate into the depths of its main problems, in the logic and methodology of its development; Know life potential, enter the laboratory of scientific thinking of the teacher.

Ключові слова: лекція, навчальний процес, професійна діяльність, види лекцій, функції лекцій.

Keywords: lecture, educational process, professional activity, types of lectures, functions of lectures.

Лекція (від лат. слова *lectio* - читання) - це організований у доступній формі систематизований виклад навчального матеріалу, будь - якого читання, теми, розділу предмета, сутності тієї чи іншої проблеми. Лекція у вищій школі розглядаються і як метод, і як форма навчання. Це логічно структурований, системний, послідовний і обмежений у часі виклад передбаченого програмою наукового питання, побудований на діалектико - матеріалістичній основі. Лекція дає студентам уявлення про науку в цілому, її методологію, знайомить із основними теоретичними питаннями певної проблеми науки. Лекції не вичерпують предмета науки і покликані закласти основи наукових знань, визначити напрям, основний зміст і характер усіх видів навчальних занять і, головним чином, самостійної роботи студентів. Лекції спонукають студентів до роздумів над науковими проблемами, до пошуку відповідей на запитання, що виникли, до перевірки найцікаві-

ших і найважливіших положень. Під впливом лекції у студентів виробляється певний погляд на науку, її завдання і перспективи, складаються наукові переконання, формується установка на професію, мотивація щодо творчого підходу до неї.

Метою будь - якої лекції є розкрити основні положення теми та досягнення науки, з'ясувати невирішені проблеми, узагальнити досвід роботи, дати рекомендації щодо використання основних висновків за темами на практичних заняттях.

Важливим аспектом професійної діяльності кожного фахівця є постійне поповнення й оновлення знань. Обсяг інформації, необхідний для плідної роботи за фахом, невпинно зростає. Вивчений матеріал швидко втрачає актуальність і потребує оновлення. Тому навчання, орієнтоване лише на запам'ятовування, не може задовольнити сучасні вимоги до фахівця. Першочерговою є проблема формування таких якостей людини, які дають можливість самостійно засвоювати нову інформацію,

розвивати вміння та навички, необхідні для виконання діяльності на високому професійному рівні.

Необхідна висока культура лекційної діяльності. Кожен лектор зобов'язаний вивчити основи лекційної майстерності, тобто оволодіти загальною грамотою цієї справи, щоб досягти в ньому досконалості. Необхідно свідомо засвоїти попередній лекційний досвід і зрозуміти особливу природу лекції, її закони і можливості.

Лекція з'явилася у Стародавній Греції набула розвитку в Стародавньому Римі всередні віки. За соціально-економічних умов середньовіччя постала необхідність прилучення до освіти широких верств населення, а не лише представників знаті. Діалогічний вид навчання вже не задовольняв потреб. А джерел інформації (на той час вони обмежувалися, в основному, книгою) було обмаль. Тому педагог, який мав дещо ширший доступ до літератури, систематизував інформацію у вигляді писаних текстів і на заняттях зачитував цей матеріал студентам. Це був своєрідний спосіб колективного розповсюдження і засвоєння інформації. Студенти конспектували лекції і так опановували програмний матеріал. Лише пізніше, наприкінці XIX ст., поряд з лекціями почали застосовувати практичні, лабораторні заняття. Зрозуміло, що обмеження навчальної роботи лише лекціями збіднювало ефективність навчально-виховного процесу.

Наприкінці XIX — на початку XX ст. лекція як провідний метод навчання зайняла визначальне місце у системі навчально-виховної роботи у вищих освітніх закладах світу. Наприкінці XX і на початку XXI ст. дискутується питання щодо доцільності застосування лекції у ВНЗ. Думки і вчених, і практиків розходяться.

Проблема підготовки висококваліфікованих кадрів не може бути ефективно розв'язана в рамках використання традиційних форм і методів навчання. Одним із найслабших місць у традиційних методах навчання є те, що в активному стані перебуває тільки викладач, слухачі ж пасивно сприймають інформацію, тобто навчання має інтелектуально пасивний характер. Традиційні форми і методи навчання передбачають передачу знань, але не завжди формують професійні вміння і навички в майбутніх фахівців. Застосування активних методів навчання веде до активізації пізнавальної діяльності студентів, підвищення мотивації й емоційності навчання, формування професійних умінь та навичок.

До **структурної побудови** лекції можна віднести: формулювання теми, повідомлення плану, рекомендованої літератури до самостійної роботи і власне виклад змісту проблеми.

Основні функції лекції:

Методологічна. Зразки наукових методів дослідження, пояснення, аналіз наукових теорій, прогнозу і роз'яснення принципів наукового пошуку.
Інформаційна (освітня). Лекція інформує студентів про досягнення науки, основні положення навчальної дисципліни, розкриває особливості кожної теми, знайомить з проблемою, яка розв'язана наукою, чи розв'язується на даний час.

Орієнтаційна. Орієнтує студентів на генезис розвитку різних теорій, у яких літературних джерелах можна їх знайти і познайомитися. Лектор рекомендує орієнтовний список літератури.

Стимулююча збуджує інтерес до теми.

Мотиваційна. Розвиває інтерес до науки, пізнавальні потреби переконання в необхідності вивчати науки, в її теоретичній та практичній значущості.

Роз'яснююча, пояснююча. Пояснення понять, які є складовими (стрижневими) даної теми. Роз'яснюючи і пояснюючи квінтесенцію теорії, необхідно домагатися адекватного розуміння студентами наукового змісту понять.

Переконуюча. З акцентом на системі доказів.

Розвиваюча пов'язана із завданням формування пізнавальної активності аудиторії, вимагає ведення лекційного викладу як процесу самостійного творчого пізнання. Ця функція зумовлена необхідністю забезпечення оптимальних умов для інтелектуального розвитку особистості шляхом включення її в активну розумову діяльність.

Виховна сприяє формуванню у студентів наукового світогляду, соціальної зрілості, громадянської відповідальності, естетичних почуттів та естетичної культури, працелюбності.

Порівняння та аналізу наукових напрямів, методів, ідей, висновків тощо.

Види лекцій. Існує декілька видів лекції як форми організації навчання, головними з яких можна вважати тематичні, серед них особливо виділяються вступна й заключна (підсумкова), оглядові й консультативні, читаються також лекційні спекурси, а також настановча, поточна. Існують і інші за термінологією, але тотожні за змістом та призначенням з вищенаведеними класифікації лекцій: вступна, конкретизації, інтеграції навчального матеріалу, тощо.

Навчальна лекція — логічно завершений, науково обґрунтований, послідовний і систематизований виклад певного наукового або науково-методичного питання, теми чи розділу навчального предмета, ілюстрований за необхідності наочною та демонстрацією дослідів.

Тематична лекція - основний вид лекції для вищої школи. У ній всебічно й систематично розкривається програмовий матеріал, виділяються провідні аспекти вивчення кожної наукової проблеми, виявляються взаємозв'язки між окремими частинами лекційного курсу.

Вступна лекція - висуває й обґрунтовує основні методологічні позиції, визначає предмет і метод науки яка вивчається, зв'язок теоретичного матеріалу з суспільною практикою, особистим досвідом студентів і їх майбутньою спеціальністю. Для вступної лекції відбирають навчальний матеріал, який передбачає первинне ознайомлення з темами розділу, що будуть вивчатись на наступних заняттях. Головне її завдання при цьому визначається необхідністю збудження інтересу до навчального матеріалу теми, розкриття існуючих взаємозв'язків між іншими темами та пояснення існуючої системності у знаннях.

Заклучна або підсумкова лекція завершує лекційний курс, систематизує одержані знання, підводить підсумки прочитаного курсу.

Оглядова лекція передбачає систематичний аналіз центральних наукових проблем курсу, які пов'язуються з практичним досвідом слухачів, завданнями професійної діяльності. Як правило, оглядові лекції з педагогіки читаються на випускних курсах. Оглядова лекція передбачає подачу навчальної інформації для поглиблення одержаних знань, приведенню їх у певну систему. Така лекція проводиться в кінці вивчення кількох споріднених загальною ідеєю тем і є узагальнюючою. Оглядова лекція може бути призначена і для загального ознайомлення з певним навчальним матеріалом, який відповідно до програми не планується для достатнього вивчення. Такі лекції створюють необхідні передумови для активізації самостійної роботи студентів для розширення та поглиблення своїх знань.

Консультативна лекція доповнює і уточнює матеріал оглядової, висвітлюючи розділи курсу, що викликають серйозні труднощі при самостійному вивченні.

Настановча лекція проводиться перед семінарами, конференціями тощо. Основне її призначення визначається необхідністю окреслити коло питань, проблем, які необхідно опрацювати, висвітлити на наступних заняттях. Тут може пояснюватись та обґрунтовуватись загальний план, структура проведення певної навчальної роботи, встановлюватись система окремих завдань (теоретичних, практичних), що необхідно виконати та зробити відповідні висновки.

Інформаційна лекція. Зміст лекції безпосередньо передається викладачем у готовому виді через монолог. Це найбільш поширений вид лекції, оскільки вимагає незначної кількості часу на підготовку. Інформаційна лекція оптимальна тоді, коли матеріал знаходиться у різних літературних джерелах, які недоступні студенту, важкий для розуміння, або зовсім новий.

Основною метою поточної лекції є розкриття та пояснення конкретної теми, яка має великий за обсягом і складну за змістом навчальну інформацію. Зміст такої лекції може визначатись на основі окремого предмету або на міжпредметній основі. При цьому її ще називають комплексною лекцією із використанням навчального матеріалу кількох предметів природничого циклу.

Лекція вступу готує студентів до творчого розв'язання навчально-пізнавальних задач. Вона визначає подальше відношення, інтерес слухачів до предмету, активізує їх розумову діяльність. Все це являється передумовою успішного розв'язання наступних задач навчання.

Дидактичною метою лекції конкретизації є поглиблене поелементне вивчення і засвоєння якогонебудь поняття, теорії. Вона характеризується великою ємкістю. Тому ведучою функцією лекції конкретизації являється інформативна. Навчальний матеріал такої лекції подається інформаційним блоком, в який входить одне або декілька взаємозв'язаних понять.

На лекції інтеграції відбувається подальший розвиток перетворення одержаних знань, установлення зв'язків і відношень між їх елементами. Мета таких лекцій полягає у формуванні у студентів системи знань на основі усвідомлення загальної закономірності, загального принципу, поступового переходу від часткових до більш широких узагальнень. Основна функція цієї лекції є інтегративна, яка дозволяє із великої кількості одержаних знань виділяти тільки ті, на які падає основне змістовне і логічне навантаження та які є опорою для встановлення зв'язків між основними поняттями теми, курсу, предмету.

Узагальнююча лекція. Проводиться у закінченні вивчаемого розділу або теми для закріплення отриманих слухачами знань. При цьому лектор знову виділяє узлові питання, широко використовує узагальнюючі таблиці, схеми, алгоритми, що дозволяють включити засвоєні знання, уміння і навички в нові зв'язки і залежності, переводячи їх на більш високі рівні засвоєння, допомагаючи тим самим застосування отриманих знань, умінь і навичок в нестандартних і пошуково-творчих ситуаціях.

Міні-лекція. Може проводитись викладачем на початку кожної пари протягом десяти хвилин по одному з питань теми, що вивчається.

Кіно(відео)лекція. Допомагає розвитку наочно-образного мислення у слухачів. Викладач здійснює підбір необхідних кіно-відеоматеріалів по темі, що вивчається. Перед початком огляду до слухачів доводиться цільова установка, в ході огляду кіно-відеоматеріалів лектор коментує події, що відбуваються на екрані.

Інструктивна лекція. Проводиться з метою організації самостійної наступної роботи слухачів по заглибленню, систематизації і узагальненню матеріалу, що вивчається на практичних, лабораторних заняттях. У ході лекції слухачі отримують методичні рекомендації по роботі з навчальною літературою, зі змістом теми, виконують інструктивні завдання.

Лекційні спецкурси звичайно виходять за рамки навчальної програми, значно розширюючи й поглиблюючи наукові знання, одержані в рамках програми, полегшують їхнє творче осмислення. Через спецкурси студенти вводяться в проблематику певної наукової школи, проходять школу творчого пошукового мислення. Найчастіше спецкурси читаються на матеріалі науково-дослідної роботи викладача.

Як показує практика, питання після лекції – і за витраченим часом, і по виховній значимості такого виду контакту зі слухачами – нерідко перетворюється в самостійний вид роботи лектора. Це означає, що можна говорити про право на існування особливої активної форми лекції-брифінгу. Така лекція складається з короткого (15 – 20 хвилин) повідомлення лектора і відповідей його на питання слухачів (45 – 60 хвилин). Принципово нових елементів методики лекція-брифінг не пропонує, але при підготовці необхідно особливо ретельно продумати зміст і форму вступного повідомлення. Воно повинно бути інформативним, зрозумілим, коротким,

композиційно завершеним. Виступів слухачів не передбачається, принципова методична структура така: повідомлення лектора – питання слухачів – відповіді лектора.

Іншим чином будується *лекція-бесіда*. Крім питань слухачів, вона допускає викладення ними своєї точки зору з того чи іншого питання. На такій зустрічі лектор і сам повинен ставити питання слухачам, щоб почути їх висловлювання, викладення їх позиції. Так утворюється ґрунт для обміну думками, для бесіди. Методична специфіка лекції-бесіди в тому, що лектор виступає і в ролі інформатора, і в ролі співбесідника, що вміло направляє хід діалогу зустрічними питаннями.

Лекція-бесіда може перетворитись в *лекцію-диспут*, і природним, так би мовити, шляхом, і в результаті запланованих дій лектора. Одна з функцій лектора – короткий виступ на початку зустрічі, але потім йде не просто розмова-діалог зі слухачами, а полемічна бесіда. Функції лектора передбачають таку постановку питань, яка веде до зіткнення думок і, відповідно, до пошуку аргументів, до поглибленого аналізу проблем, які розглядаються. В цьому випадку методична майстерність лектора включає не лише вміння читати лекцію-монолог, відповідати на питання, вести бесіду, але й навички організації спору і вмілого керування ним. Тему дискусії потрібно обирати і розробляти попередньо. Але однієї потенційної дискусійності недостатньо. Тема повинна надавати можливість учасникам дискусії прийти до кінцевого результату, до істини.

Може бути використана ще одна форма виступу – це *лекція-анкета*. Для не чисельної і відносно підготовленої аудиторії складається анкетопитник з 20 – 25 питань по темі лекції. Отримавши анкету на початку лекції, слухачі під керівництвом лектора з'ясовують, відповіді на питання які не викликають у них складностей. Припустимо, таких виявиться 15. Ті 10 (чи менше), які звалишились, ранжуються за ступенем складності, актуальності або тематичності, утворюючи план лекції. Цей вид роботи трудомісткий і нелегкий для лектора, але досить ефективний, оскільки зразу включає людей в роботу, дає можливість з'ясувати свої інтереси, брати участь у розробці плану лекції. Звичайно, від лектора вимагається швидкість мислення, ерудованість, додаткові зусилля при підготовці до виступу.

Практикується *ібінарна лекція (лекція-дует)*, яка читається двома лекторами одночасно. Помічено, що в такому випадку увага аудиторії значно збільшується, мислення активізується. Від лекторів вимагається відмінна співпраця, вміння взаємно доповнювати один одного, імпровізувати. Важлива і попередня домовленість про розділення функцій і розподіл фактичного матеріалу.

Якщо ж два або більше лектори розглядають одну загальну для них тему в одній і тіж аудиторії, відповідаючи при цьому на питання слухачів або ведучи з ними бесіду, то виникає ситуація, відома під назвою *“круглий стіл”*. Ця методика, що отримала розповсюдження в лекційній практиці, макси-

мально демократизує спілкування лекторів і слухачів, так як передбачає їх рівність як співбесідників, які колективно обговорюють якусь проблему. Однак і за “круглим столом” є лідери – спеціалісти з конкретних питань. Повинен бути і лідер-організатор, функції якого полягають у тому, щоб слідувати за регламентом, дисциплінувати учасників бесіди, тощо.

Зміст лекції визначається навчальною програмною дисципліною. Всі факти, приклади, цифри, доводи, коментарі мають відповідати меті лекції і вести до розкриття її основних ідей. Фактичного матеріалу в лекції повинно бути порівняно небагато – рівно стільки, скільки необхідно для розуміння питання студентами. Весь фактичний матеріал повинен бути пронизаний узагальненнями, що надають лекції наукової переконливості й доказовості.

Викладений матеріал бажано чітко оформлювати у вигляді системи, яка краще запам'ятовується і допускає більш широке перенесення в нові ситуації. Усуваючи той чи інший навчальний матеріал із лекційного курсу, слід мотивувати це перед студентами і показати його місце у загальній системі. Необхідно виховувати у слухачів звичку орієнтуватися у вивченні предмета на навчальну програму.

Зрозуміло, що будь-яка класифікація є достатньо умовною, тож тільки від самого викладача залежить, які форми і методи роботи обрати під час лекції. Це певною мірою залежить і від досвідченості лектора, і від рівня його методичної підготовленості, іноді, навіть, від сміливості, адже не так вже і просто відійти від усталених, випробованих шляхів і спробувати щось нове. Безумовно, обираючи вид лекції, викладач обов'язково повинен зважити: чи готові до такої діяльності студенти? Що робити, якщо під час самого заняття з'ясується, що є відхилення від заздалегідь запланованого? і т.п. Неабияке значення має і психологічна готовність до експерименту (в тому числі, і до його невдалого результату) самого викладача. Разом з тим, це не означає, що слід взагалі відмовитися від випробування інновацій. Можливо, іншим разом все вийде найкращим чином і врешті решт студенти відчують, що їх викладач відповідає вимогам освіти XXI століття.

Таким чином, лекція – провідна, головна форма навчання. Такою вона була і залишається тому, що з неї починається кожна навчальна дисципліна, розділ і більшість тем, що передбачені програмами. Лекція є незамінною формою організації навчання через те, що вона не повторює підручник, а доповнює його останніми даними науки, іноді ще неопублікованими, але вже відомими викладачу, фактами з життя, особистим розумінням і відношенням до матеріалу, що викладається. В лекції наука оживає і слухачам доноситься в емоційному, доступному, цікавому і зрозумілому вигляді.

Література

1. Закон України "Про вищу освіту" від 01.07.14.
2. Гузев В.В. Методы и организационные формы обучения. –М. 2001. –128 с.

3. Педагогика и психология высшей школы: Учебное пособие. - Ростов н/Д., 2002.
4. Навчальний процес у вищій педагогічній школі: Навчальний посібник / За заг. Ред. О.Г.Мороза. –К. 2001. –337 с.
5. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка. Навчальний посібник. 3-є видання, доповнене. - К., 2001.

6. А.Б. Коваленко Особливості застосування методів активного навчання при підготовці до професійної діяльності //Наука і освіта: Науково-практичний журнал Південного наукового центру АПН України. – 2009.-№5. – С. 77-81.

ФОРМУВАННЯ КЛІНІЧНОГО МИСЛЕННЯ ЯК ОДНА З ОСНОВ СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ЛІКАРЯ

Дудка І.В.

доцент кафедри внутрішньої медицини, клінічної фармакології та професійних хвороб ВДНЗ України «Буковинський державний медичний університет», Чернівці, Україна

Дудка Т.В.

асистент кафедри внутрішньої медицини, клінічної фармакології та професійних хвороб ВДНЗ України «Буковинський державний медичний університет», Чернівці, Україна

FORMATION OF CLINICAL THINKING AS ONE OF THE BASIS FOR THE FORMATION OF FUTURE DOCTORS

Dudka I.V.

PhD, Associate Professor of the Internal Medicine, Clinical Pharmacology and Occupational Diseases Department, HSEE of Ukraine «Bukovinian State Medical University», Chernivtsi, Ukraine

Dudka T.V.

PhD, Assistant of the Internal Medicine, Clinical Pharmacology and Occupational Diseases Department, HSEE of Ukraine «Bukovinian State Medical University», Chernivtsi, Ukraine

Анотація

У статті висвітлено наукові підходи до розуміння феномена мислення; розкрито погляди на проблему формування професійного клінічного і творчого мислення у педагогічній та психологічній думці; визначено особливості творчого та клінічного мислення, здійснено спробу окреслити шляхи оптимізації процесу розвитку професійного клінічного мислення майбутнього лікаря за допомогою використання ситуаційних завдань у процесі навчання і контролю отриманих знань, що сприяє розвитку клінічного мислення студентів медичних вузів, істотно доповнює роботу з пацієнтами, розширює можливості навчального процесу, сприяє його оптимізації та підвищує мотивацію студентів до вивчення даного предмета.

Abstract

The paper presents scientific approaches to understanding the phenomenon of thinking; revealed views on the problem of formation of professional clinical and creative thinking in pedagogical and psychological thought; determined the clinical characteristics of creative thinking; clarified the characteristics of professional thinking; attempt to identify ways to optimize the process of professional development of clinical thinking of the future doctor in the context of the using of situational tasks during training and control of the gained knowledge promotes development of clinical thinking of students of medical schools, significantly supplements work with patients, expands possibilities of educational process, promotes its optimization and increases motivation of students to studying of this subject.

Ключові слова: клінічне мислення; медична практика, ситуаційні задачі; студенти вищої медичної школи.

Keywords: clinical thinking; medical practice, situational tasks; students of the higher medical school.

У теперішній час у вищій медичній школі досить гостро стоїть питання розробки оптимальних методів навчання, що гарантують формування у студентів більш глибоких знань, які дозволять їм якісно виконувати професійну діяльність лікаря широкого профілю [3].

Навчальний процес вимагає постійного вдосконалення, оскільки відбувається зміна пріоритетів та соціальних цінностей. Тому сучасна ситуація у підготовці фахівців вимагає докорінної зміни стратегії та тактики навчання в вузах. Головною характеристикою випускника медичного вузу є його компетентність у сукупності з умінням клінічно мислити.

Під клінічним мисленням розуміється специфічна розумова діяльність практичного лікаря, що забезпечує найбільш ефективне використання даних теорії та особистого досвіду для вирішення діагностичних та терапевтичних завдань стосовно конкретного хворого [11].

Клінічне мислення має дві складові – специфічну, що віддзеркалює саме медичні знання та уміння, і неспецифічну, логічну, що містить у собі всі закономірності продуктивного мислення. Розвиток клінічного мислення студентів медичного вузу є вимогою часу, логічним кроком розвитку педагогічної практики. Характерними його особливостями є самостійна пізнавальна діяльність того, хто